

ДЕФИНИРАНЕ НА ПОНЯТИЕТО „УЧЕБНО-ПОМОЩНИ ИЗДАНИЯ НА КЛАСИЧЕСКАТА ЛИТЕРАТУРА“

Малина Димитрова

Университетска библиотека
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Учебно-помощните издания на класическа литература са специфичен издателски продукт със собствена визия, история и типологически признаци, отличаващи ги от други близки на тях учебни книги. Социалнозначим издателски сегмент, на който се отделя по-особено внимание от страна на държавата. Издания с институционален характер, сложни като замисъл, структура, състав и функция. Интересни и самобитни издателски продукти, които не се вписват в традиционните типологични схеми, които по брой заглавия и по тираж се нареждат сред лидерите в издателския бранш и заемат едно от основните места в обезпечаването на съвременното обучение по литература. Това позволява да говорим за тях като за самостоятелна издателска ниша с важна роля в повишаване степента на литературната култура и образование в обществото.

В настоящия текст ще направим опит да разкрием многоизмерното съдържание на един почти неизследван у нас издателски феномен. Следва да отбележим, че въпреки продължителното им присъствие в исторически план и тяхното важно място в издателската практика и на книжния пазар учебно-помощните издания на литературната класика до този момент не са били предмет на цялостен типологически, историко-културологичен и издателски анализ. В тук предложения текст доказваме същността и уникалността на учебно-помощните издания на класическа литература и ги определяме като: вид учебна книга, която допълва и разширява учебника по литература и е съобразена с учебната програма. Издание, чиято цел е да бъде обхванато всичко от българската и чуждата литература, което се изучава в средното училище. Помощен издателски продукт, от който се очаква да създаде възможност за повишаване литературното образование на ученика. Специфичен издателски продукт, самостоятелен в рамките на издателската традиция и практика. Хибриден вид, отличаващ се със своеобразен подход при структурирането на художествения текст и подбора на паратекстове. Издания, превърнали се в особен сегмент както в учебното,

така и в литературнохудожественото книгоиздаване. Успешни издателски проекти, които разглеждаме като самостоятелно издателско явление с важна роля и в литературното образование.

Keywords: literary-artistic book publishing; literary classics; publishing series; literary education

В настоящия текст ще направим опит да разкрием многоизмерното съдържание на един почти неизследван у нас издателски феномен. Тук е мястото да отбележим, че въпреки продължителното присъствие в исторически план и тяхното важно място в издателската практика и на книжния пазар учебно-помощните издания на литературната класика до този момент не са били предмет на цялостен типологически, историко-културологичен и издателски анализ. Теоретични аспекти на учебно-помощните издания на литературната класика са заложили в някои от трудовете на проф. д-р Алберт Бенбасат, които ни дават основата за нови търсения, надграждане и по-нататъшно развитие на тази проблематика.

Трябва да подчертаем, че наблюденията и обобщенията са направени на базата на огромния масив от издания, групирани под името „Ученическа библиотека“, познати на българския пазар и излизали в периода 1990 – 2010 г.¹⁾

Типологията, изискванията към съдържанието и принципите на подготовка на тези издания са все още слабо теоретично разработени. Това е сложен проблем и би било нереалистично да се очаква, че тук ще бъде предложено окончателното му решение.

Целта ни е да изведем вида и типа на учебно-помощните издания на класическа литература в съответствие с целевото им предназначение и читателския адрес, т.е. факторите, от които зависят популярността и успеваемостта на всеки издателски проект, и да проследим процесите на формиране, утвърждаване и функциониране на учебно-помощните издания на класическа литература в България. По този начин се надяваме да разкрием многоизмерното съдържание на този недефиниран и неизследван особен издателски вид. Анализът цели по определени критерии и показатели:

- да обоснове необходимостта от този издателски продукт;
- да формулира издателските идеи при подбора и структурирането на съдържанието на изданието, превърнали се в критерии за качество на поредиците;
- да установи тяхното качество предвид съвременните образователни потребности, редакторски решения и издателски възможности.

Учебно-помощните издания на класическа литература са специфичен издателски продукт със собствена визия, история и типологически признаци, отличаващи ги от други близки на тях учебни книги. Социалнозначим издателски сегмент, на който се отделя по-особено внимание от страна на държа-

вата. По брой заглавия и по тираж се нареждат сред лидерите в издателския бранш и заемат едно от основните места в обезпечаването на съвременното обучение по литература. Това позволява да говорим за тях като за самостоятелна издателска ниша с важна роля в повишаване степента на литературната култура и образование в обществото.

Един от основните принципи в анализа ни е извеждането вида и типа на учебно-помощните издания на класическа и съвременна литература в съответствие с целевото им предназначение и читателския адрес. Това са факторите, от които много зависят популярността и успеваемостта на всеки издателски проект. Преди да се насочим към дефиниране на понятието, трябва да вземем предвид факта, че този издателски продукт съществува твърде дълго в издателската практика. А уникалността и достойнствата му се ползват с доверие от страна на различни групи крайни потребители – ученици, учители, студенти, родители.

Следвайки логиката в тези издания, виждаме хибридность, комплексност и двойствена конструкция. В самото им название се означават съдържанието и признаците на изданията и проблематиката, която ще стане обект на изследване по-долу. В случая наименованието (*учебно-помощни издания на литературната класика*) се явява знак с уникално значение. Разкрива тесните си семантични връзки с други издателски профили (*учебно книгоиздаване, литературнохудожествено книгоиздаване*), като по този начин посочва онова, което е заложено в структурата и съдържанието му. Превръща се в елемент, който говори на своя адресат, преди той да е успял да се запознае с конкретния издателски продукт. В този смисъл, в следващите редове ще се опитаме да декодираме понятието *учебно-помощни издания*.

Учебно-помощно издание (на литературната класика) е широкообхватно и утвърдено понятие. Изхождайки от абстрактните семантични и граматически особености на наименованието, в което се отразяват цялото съдържание и индивидуални признаци, присъщи на изследваните тук издания, отличаващи ги от всички останали, ще конкретизираме същността и обема му.

Терминологичната конструкция *учебно-помощно издание* (на литературна класика) включва сложно прилагателно и съществително нарицателно. Сложното прилагателно се отличава с равнопоставени и в смислово отношение основи (което обяснява и полуслятото им изписване): учебно (главна основа) – помощно (главна основа). т.е. изданието трябва да съдържа в себе си характеристиката на: *учебен*²⁾, в този смисъл от него се очаква да конкретизира базисни образователни цели; и от друга страна, *помощен*³⁾, като допълващо учебника издание, подпомагащо разширеното и задълбочено усвояване на материала.

Като лингвистична единица, това е словосъчетание със структурно-съдържателна устойчивост. Като издателски продукт, също се характеризира с

устойчивост, издържала оценката на времето, широко прилаган в образователната практика. Става ясно, че както от издателска, така и от лингвистична гледна точка, понятието е устойчиво. Двете основни характеристики, които вървят едновременно, предполагат този издателски продукт и да е учебен, и да е помощен, като в същото време той е и литературнохудожествен. Семантиката на названието се оказва категория, в която се отразяват цялото богатство и съдържание, присъщи на тези издания. То отразява не само общите признаци и свойства на анализираният тук издателски поредици, но преди всичко отразява присъщите (само за тях) качества, отличаващи ги от другите видове издания. Така те се индивидуализират. Изданията са ръководство в процеса на усвояване на урочната единица, т.е. подпомагащо средство за обучение на ученика. Изискването да ги има и двете основи – *учебно* и *помощно*, прави изданието синкретично, което допуска свобода в разбирането (и издателския избор!) доколко е *учебно*, доколко е *помощно* и доколко е литературнохудожествено.

Формално това са самостоятелни издания, съдържащи текстове на литературната класика, но подчинени и съобразени с държавните образователни изисквания и учебното съдържание по литература. Държавните образователни изисквания ясно дефинират целите и задачите, определят кои автори и произведения се изучават, и това ги превръща в част от литературното образование. Редакторските и издателските концепции задължително трябва да съответстват на учебните програми. В този смисъл, учебно-помощните издания на литературната класика са зависими от учебника.

За разлика от учебника, който се характеризира със системно изложение на задължителната информация по съответната учебна дисциплина, учебно-помощното издание е предназначено за получаване на допълнителни, надграждащи знания по зададените в учебника автори и произведения с цел по-задълбочено и самостоятелно изучаване на дисциплината литература.

По този начин предназначението на изданията на художествена литература с учебна цел са *учебни*, защото „съдържат систематизирани сведения от научен или приложен характер, съобразени със съответната учебна програма и предназначени за преподаване, изучаване и усвояване, утвърдени официално“⁽⁴⁾. Класическият учебник в пълна степен предоставя нужния обем знания, но по дисциплината литература е уместно да се публикуват освен художествените текстове и новите изследвания и анализи на тези текстове от водещи имена в областта на литературната критика. Затова твърдим, че тези издания са *помощни*, защото частично заменят или допълват учебника по определени теми от учебната програма. В същото време, те са и литературнохудожествени⁽⁵⁾. Но когато *литературнохудожествените* издания се определят като *учебно-помощни*, то те неминуемо означават и нещо друго освен себе си – една от формите на литературното образование.

Неразединимо единство от съдържание и форма на образователен литературен контекст, което означава – при определени образователни дидактически и методически изисквания, съобразно с определени читателски хоризонти на очакване.

В граничната зона между двата издателски профила (учебно книгоиздаване и литературнохудожествено книгоиздаване) се раждат смислопродуктивните пресичания на този издателски (защо не!) феномен. В хода на изследването ще използваме сравнителен анализ на съществените характеристики на двата издателски профила, които най-тясно си кореспондират с нашите издания. По този начин очакваме да се разкрият сходствата и различията на учебното и художественото книгоиздаване, събрани в учебните издания по литература.

В областта на книгоиздаването може да се постави въпросът доколко и в каква степен систематизирането и класифицирането на различните видове издания се покриват в отделните си аспекти. Образецът, който ще следваме, е БДС 11942:1990 „Издания и аудиовизуални материали. Основни видове. Термини и определения“⁽⁶⁾. Чрез него ще изградим образа на изследвания тук специфичен издателски продукт. Използваната класификация изяснява представите за различните видове издания и ни доближава до конкретната цел: недвусмислено да очертаем учебно-помощните издания на класическа и съвременна литература, като ги изведем от общото. По този начин те ще се конкретизират, ще придобият собствени издателски знаци и читателски значения.

Следва да приведем характеристиките и типологическите отличителни белези, отличаващи ги от другите, близки до тях издания, които са внимателно селектирани и вече утвърдени в практиката.

Учебно-помощните издания са издания, съдържащи произведения на художествената литература, придружени от литературно-критическа статия и справочен апарат. Имат определен читателски адрес⁽⁷⁾, съобразен със съответната възрастова категория и степен на обучение. Целта им е да доведат художественото произведение до широк кръг читатели и да насърчат изучаването на литература. Характерни параметри са: **достъпен език** със синтактични конструкции, позволяващи използването на термини в закономерност: колкото по-висока степен на образование, толкова повече термини. Информацията, изложена в учебно-помощните издания, трябва да бъде съобразена с държавните образователни изисквания и учебните програми по литература. Издателите имат широки възможности при вътрешното и външното оформление. Организиран са в издателски поредици. Всяко томче от поредицата съдържа еднакви структурни елементи, които се проявяват като конкретизиращи типа издания, които представляват. Изданието задължително трябва да има педагогически коригиран и добре разработен методически

апарат. Редакторът е длъжен да отдели внимание на логиката на изложение на съпровождащия литературно-интерпретативен текст, тъй като той е изключително важен за успешното литературно обучение. Изданията са серийни⁸⁾ (по показателя периодичност). Издават се в продължителен период от време, неопределен предварително. Обикновено са обединени от общ замисъл⁹⁾ (тематика, целево и читателско предназначение) и са издавани в еднотипно оформление. Учебно-помощните издания по литература са издателски, отворени¹⁰⁾ серии. Читателският адрес е вторият основен параметър, който е тясно свързан с целевото предназначение¹¹⁾ на изданието. По този показател учебно-помощните издания по литература са масови издания, предназначени за широк кръг читатели. Издават се в голям тираж, което позволява ниска корична цена. „Което означава, че в един момент *високата литература може да стане масова книга* – една нормална трансформация, тъй като масовата литература... неизменно се е стремяла да притегля към себе си високото изкуство [...], адаптирайки го с цел по-лесно възприемане, мултиплициране и продажба. [...] непременно е нужно да наблегнем и върху една важна пазарна *подниша*, базирана също на определен тип *универсален потребителски интерес*. Това пак е високата литература, респективно *литературна класика*, но издавана (преиздавана) вече в масови тиражи с меки корици, в удобни формати, оформяни обикновено в поредици/серии, и продавана на ниски цени.“¹²⁾

За определяне основните типологически характеристики на учебно-помощните издания на класическата и съвременната литература в помощ ще ни бъде и изискването, което дава Наредбата за учебниците и учебните помагала.¹³⁾ В глава първа, чл. 6 „Общи разпоредби“ е указано¹⁴⁾:

„(1) Учебно помагало по смисъла на Наредбата е произведение, създадено в резултат на творческа дейност, което е одобрено от министъра на образованието и науката за подпомагане на училищното образование.

(2) Учебното помагало е предназначено за ученика [...] и подпомага частично училищното обучение [...] и подготовка за:

1. конкретизиране, разширяване, задълбочаване или надграждане изцяло или в отделни части на учебното съдържание;

2. затвърдяване или практическо прилагане на усвоените знания и умения, формираните ценностни ориентации и нагласи или придобитите професионални компетенции;

3. анализиране, осмисляне и реализиране на образователните цели и на учебното съдържание;

4. осмисляне и осъществяване на интегративни връзки между учебните предмети в една или повече културно-образователни области или между учебните предмети или модули по професии и професионални направления;

5. самооценка на постиженията на ученика;

б. овладяване на знанията и уменията и формиране на отношенията, определени по образователни направления в държавните образователни изисквания по чл.16, т. 2 и 9 ЗНП^{“15)}.

Видно е, че издателите на учебна и учебно-помощна литература са задължени строго да се придържат и да изпълняват изискванията към учебните издания: спазване на ДООИ и УС по литература, достъпност и системност на изложението, добре съставен справочен апарат, синхрон с основните методически направления и съвременните течения в съответната област, приемственост на учебните издания с различните образователни степени както в рамките на една дисциплина, така и между всички в учебния план. Структурата и съдържанието задължително трябва да съответстват на научната концепция на изучаваната дисциплина.

Учебно-помощното издание на литературната класика можем да определим като: издание, чиято цел е да бъде обхванато всичко от българската и чуждата литература, което се изучава в средното училище. Специфичен помощен издателски продукт, от който се очаква да създаде възможност за повишаване литературното образование на ученика. Самостоятелен в рамките на издателската традиция и практика. Хибриден вид, отличаващ се със своеобразен подход при структурирането на художествения текст и подбора на паратекстове. Издания, превърнали се в особен сегмент както в учебното, така и в литературнохудожественото книгоиздаване. Самостоятелна издателска група. Книги за четене по списък. Образователни издания, чиито елементи работят в система, сложна и многообразна като форма и съдържание – елементи, свързани със създаването, подготовката и ползването на печатната продукция, където силно се усеща взаимопроникването между издателска, полиграфическа и информационна технология и техния комплекс от елементи.

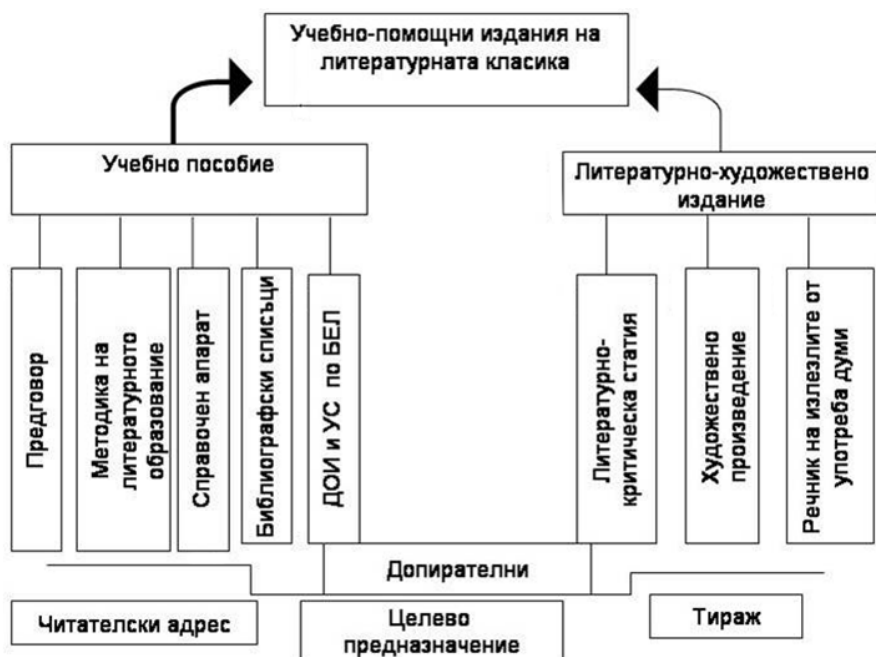
От поредиците се очаква да следват в пълна степен съответните учебни програми и да обезпечават учебния процес. Изданията трябва да са създадени по всички издателски и методически правила и съобразени с ДООИ по литература. Стратегия, към която се обръщат не само утвърдените издатели на този вид литература, но и комерсиалните. Анализът на различните издателски поредици показва различна степен на подготвеност на членовете на редколегиите, както и на издателските концепции. Тези два момента предопределят пазарната съдба на поредицата. Повечето издателства следват традицията при издаването на този вид литература. Включват в поредицата произведенията на „програмните“ автори, придружени (понякога) от набързо написани предговори в повечето случаи от действащи учители. Единици са издателите, привлекли специален екип от водещи литератори за реализиране на издателския замисъл. Целта на тези издате-

ли е да предложат на крайния потребител системни знания за строежа и функционирането на художествената творба, за да може той свободно да навлиза в изучаваните произведения и да си служи със специфична литературоведска терминология, защото избраната стратегия, която се следва тук, е книга допълнение на учебника. Ако издателят избере като приоритет в своята поредица пълнотата и редакторската отговорност, то изданието става преди всичко полифункционално, с широк читателски адрес, което, от своя страна, оправдава комерсиалността на поредицата. Висок тираж, разширен читателски адрес, ниска цена на отделния том и достъпно изложение. „[...] тези книги не са „чисто“ масови; те пак са *гранични*, но тъй като произвеждат интерес, имат осигурен, дори „твърд“ пазар (напр. учениците, студентите, преподавателите), който, макар да не е динамичен, носи все пак добри финансови приходи. Тъй че *високата литература в меки корици* следва да бъде оценена по достойнство и по комерсиалност – още повече че тя издига авторитета (корпоративния имидж) на своите издатели, а по този начин подпомага ефективното пласиране и на (естетически) по-нискокачествената им продукция.“¹⁶⁾

Вглеждането в типологията ни помогна да разкрием основните допирни точки на учебните издания по литература с изданията от същия семантичен ред и да изградим образа на специфичния издателски продукт.

Ако трябва да обобщим, то образът на тези издания във вида, в който ги познаваме днес, е следният.

Учебно-помощните издания са призвани да удовлетворят определени читателски потребности. Предназначени са за ученици, студенти и учители, които проявяват (професионален) интерес към литературната класика и художествената литература. Тези поредици имат характерен справочен апарат: съвременен анализ на художествения текст, авторът в оценките на съвременниците си и речник на термините и думите, излезли от употреба. Формата е достъпна за читателя, без сложни синтактични конструкции. Читателският адрес е масовата аудитория (на практика всеки грамотен, който може да чете¹⁷⁾). Предназначени са за интензивна и дългосрочна употреба. По целево предназначение са и учебни издания, съобразени с държавните образователни стандарти и учебните програми по литература за съответния клас. По целево предназначение са и литературно-художествени издания, съдържащи произведение на художествената литература, чиято цел е да доведе художественото произведение до широк кръг читатели. Читателският адрес е широка, масова аудитория. Съдържанието на отделния том трябва така да е подбрано и структурирано, че да е удобно да се работи с него. Подборът му е длъжен да предизвика интерес към нови знания и желание за усвояването им. Така самообразователната функция на книгата ще бъде осъществена.

Фигура 1. Полифункционалност на учебно-помощното издание

Учебно-помощното издание на литературната класика е официално утвърдено, съответстващо на учебната програма по литература и частично заменящо и допълващо учебника по литература. Съпровождащата статия и справочният апарат, както и художественият текст, са с обучаващ характер и са призвани да подпомагат общуването с текста, както и придобиването на социокултурни и литературни компетенции. Обикновено книгите с шапка „Ученическа библиотека“ се издават като допълнение към учебника.

На база съпоставителния анализ в контекста на двата основни издателски профила – учебно и масово литературнохудожествено книгоиздаване, бихме могли да обобщим мястото на учебно-помощните издания на литературна класика в образователния процес, достойното място, което заемат в социокултурен контекст, а също така и устойчивостта на издателските поредици в исторически, литературнообразователен, структурно-съдържателен, редакторски, институционален, пазарен план. Те се отличават с индивидуален подход по отношение структурирането им като художествен текст и подбор на паратекстове. Възникват институционално и през годините на своето съществуване са натоварени със задачи в изключително голям диапазон: запознаване и приобщаване на учениците към литературната класика, естетическо възпи-

тание чрез най-добрите образци на българската и световната литература и пр. Те са устойчиви като издателски продукт:

- на институционално ниво: зависими от учебните програми по литература и от държавните образователни изисквания;
- в структурно-съдържателен план;
- като издателски поредици – автори и художествен текст;
- на пазара – като масов и конкурентоспособен издателски продукт.

В обобщение можем да кажем, че учебно-помощните издания по литература имат институционален характер, поради което са сложни като замисъл, структура, състав и функция. Издателски продукт, който съществува твърде дълго на книжния пазар, а уникалността и достоинства му се ползват с доверие от страна на различни групи крайни потребители – ученици, учители, студенти, родители. Също така можем да твърдим, че те са и издателско, и образователно явление, защото съчетават в себе си класически автори, качествени редакторски коментари, достоверни паратекстове и в същото време са изцяло подчинени на държавните образователни изисквания за учебно съдържание по български език и литература. Съгласуваността на всички структурни елементи един с друг разкрива не само уникалността на изданията, но и високия професионализъм на издателите. Може би поради това те съществуват толкова дълго на пазара. Радват се на непрекъснат интерес, на доверието на читателя ученик (с познавателната си функция), на всеки читател, който иска да прочете класическа литература, но не може да си позволи скъпите и луксозни (напоследък отсъстващи от пазара) издания с реално осъществената естетическа функция. В съчетаването на тези две функции се крие същността на „нашите“ издания. Това доказва *уникалността на издателския продукт*, в който два независими помежду си издателски профила се срещат. Правилното им разпределяне е знак за ефективността на изданието. Тези признаци бихме могли да определим като рационално решение на част от комплекса издателски задачи, имащо за цел да постигне високо ниво на съдържание и форма на изданието в съответствие с познавателната и естетическата функция.

Максималната структурна и жанрова организация между компонентите, влизащи в състава на изданието с цел достигане най-висока ефективност, се превръщат в *успешна издателска стратегия*. В обмислен и организиран издателски подход, развиващ и усъвършенстващ се благодарение на издателската воля и желание за придвижването до пазара на един стойностен продукт.

Учебно-помощните литературни поредици винаги са заемали едно от основните места в обучението по литература, като предават информация с познавателен характер, съхраняват литературния текст и систематизират знанията в процеса на обучение. Това позволява да говорим за тях като самостоятелна издателска ниша, самостоятелно културно явление с важна роля в повишаване степента на литературната култура и образование в обществото,

а приложният им характер свидетелства, че съдържанието им включва както базови знания, така и познавателни, които са елементи на това знание.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. В периода 1990 – 2010 г. на пазара на класическите литературни произведения, предназначени за ученици, се конкурират различни издателства със сходен продуктов асортимент:

- „Малка ученическа библиотека“ – Слово;
- „Класиците в училище“ – Слово;
- „Критически прочити и коментари“ – Слово;
- „Библиотека за ученика“ – Отечество, 1992 г.;
- „Българският канон“ – Анубис;
- „Европейският канон“ – Анубис;
- „Българска класика“ – З. Стоянов;
- „Първа ученическа библиотека“ – Парнас I – IV клас;
- „Нова библиотека за ученика“ – Просвета;
- „Книги за ученика“ – Пан;
- „Училищна библиотека“ – Д. Яков;
- „Библиотека на ученика“ – Скорпио;
- „Класика за ученика“ – Ариадна;
- „Златна библиотека“ – Бриз;
- „...в 64 страници“ – Страница;
- „Ключът към класиката“ – Труд и Клиф Нотс.

Към тях бихме могли да включим още една група поредици на литературно-художествени издания, която е с по-различна концепция и читателски адрес:

- „Класически творби, преразказани за деца“ – Емас;
- Детско-юношеска класика „Златно перо“ – Хермес

2. Който се отнася до учение или училище (Andreychin, 1975: 1003).

3. Който е предназначен за помощ; допълнителен, т.е. подпомагащо средство за обучение (Andreychin, 1975: 667).

4. (BDS 11942 – 90. 1990: 10).

5. Литературнохудожественото издание, пак според цитирания стандарт, съдържа едно или повече произведения на художествената литература.

6. Стандартът представлява преработка на БДС 11942 – 74 и е значително разширен. В него са включени 44 нови термина, които обхващат редица

общи понятия... стандартът има за цел да представи всички термини на основните видове издания и с това да създаде още по-добра основа за унифициране на терминологията в издателското дело, статистиката на книгите и печата, както и в областта на библиотечно-библиографската и научноинформационната дейност. Вж. Zotova, 1990: 2 – 9.

7. Читателският адрес е важна характеристика при учебната литература, на основата на която се определят особеностите на информацията и обемът включени знания. Читателите са представени в различни групи обучаващи се. Всъщност в тази категория практически влиза цялото население. Основната отличителна характеристика при всяка категория е степента на първоначалните знания. В средното образование на „входа“ в училищната система имаме субект, който все още няма сформирана информационна култура, но на „изхода“ този субект вече е социална личност с придобити знания и умения, които ѝ позволяват да продължи своето обучение. Напълно закономерен процес, характеризиращ се с особеностите на учебния процес, със спецификите на комплекса учебни издания, с характера и обема на информация, която е предоставена в тях, и не на последно място – с подхода при поднасянето и конструирането на учебния материал.
8. Издание, което влиза в поредица от книги (всяка със свой автор и заглавие или само със свое заглавие), обединени от общност на тематиката или читателското предназначение, с еднотипно оформление (BDS 11942 – 90. 1990: 9).
9. През 1956 г. в статията на Ив. Цолов „Междинни издания“ се прави опит за дефиниране на издания от типа на годишници, известия, алманаси, както и серии на книги (т.нар. монографични серии). Най-важният момент в статията е съотнасянето на тези видове издания едновременно и към категорията на книгите, и към категорията на периодичните издания.
10. Включването на други творби както от същия автор, национална школа, епоха и пр., т.нар. вечни книги на човечеството, с които дадената творба влиза в своеобразен диалог.
11. Класификацията на изданието по целево предназначение е основна, тъй като от това зависи читателският адрес, а също и концепцията на изданието.
12. Benbasat, 2011: 35 – 37.
13. През 1995 г. излиза Наредба № 4 за оценяване, издаване и разпространение на учебници за системата на средното образование. Тя действа до 2000 г., когато влиза в сила нова Наредба № 5 за учебниците и учебните помагала. Тази наредба е заменена две години по-късно с последната Наредба № 3.
14. Naredba za uchebnitsite i uchebnite pomagala, 2006.
15. Чл. 16. (Изм. ДВ, № 36 от 1998 г.) Държавните образователни изисквания се отнасят за:
 2. степента на образование, общообразователния минимум и учебния план;
 9. учебниците и учебните помагала.

16. Benbasat, 2011: 36.
17. Пак там (Benbasat, 2011: 36).

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Andreychin, L. i dr. (1976). *Balgarski talkoven rechnik*. Sofia: Nauka i izkustvo. [Андрейчин, Л. и др. (1976). *Български тълковен речник*. София: Наука и изкуство].
- Benbasat, A. (2011). *Banknoti i mehti mezhdu koritsite: Masova kniga i masovo knigoizdavane*. – Sofia : Ciela. [Бенбасат, А. (2011) *Банкноти и мечти между кориците: Масова книга и масово книгоиздаване*. София: Ciela].
- Boyadzhiev, T. (1986). *Balgarska leksikologia*. Sofia: Nauka i izkustvo. [Бояджиев, Т. (1986). *Българска лексикология*. София: Наука и изкуство].
- BDS 11942 – 90. (1990: 9). *Izdania i audio-vizualni materiali. Osnovni vidove. Termini i opredelenia*. Sofia. [БДС 11942 – 90. (1990: 9). *Издания и аудио-визуални материали. Основни видове. Термини и определения*. София].
- Zotova, K. (1990). Tipologia na dokumentite v balgarskoto knigoznanie (ss. 2 – 9). In: *Bibliotekar*, № 84. [Зотова, К. (1990). Типология на документите в българското книгознание (с. 2 – 9) В: *Библиотекар*].
- Malinovska, T. & Lyudvik S. (1986). *Tehnichsko redaktirane na knigata: [Rakovodstvo]*. Sofia: Tehnika. [Малиновска, Т., Людвик С. (1986). *Техническо редактиране на книгата: [Ръководство]*. София: Техника].
- Mironova, M. V. & A. M. Lobin. (2009). *Proektirovanie i analiz kontseptsii knizhnykh izdaniy: Uchebnoe posobie dlya studentov spets. "Izdatel'skoe delo i redaktirovanie"*. Ulyanovsk: UIGTU. [Миронова, М. В. & А. М. Лобин. (2009). *Проектирование и анализ концепции книжных изданий: Учебное пособие для студентов спец. „Издательское дело и редактирование“*. Ульяновск: УлГТУ].
- Naredba za uchebnitsite i uchebnite pomagala. (2006). In: *Darzh. vestnik*, № 89, 3 поем. [Наредба за учебниците и учебните помагала. (2006). В: *Държ. вестник*, № 89, 3 ноем.].
- Naredba № 5 ot 28 dekemvri 2000 g. za uchebnitsite i uchebnite pomagala. (2000). In: *Darzh. vestnik*, № 70, 10 avg. 2001. Available from: <http://ekspertis.bg/document/view/law/111972/18497> [Наредба № 5 от 28 декември 2000 г. за учебниците и учебните помагала. (2000). В: *Държ. вестник*, № 70, 10 авг. 2001.].
- Programa za IV i V klas na srednoto realno uchilishte (1934), (ss. 37 – 55). In: *Uchil. pregl.*, № 7 – 8. [Програма за IV и V клас на средното реално училище. (1934). (с. 37 – 55) В: *Учил. прегл.*, № 7 – 8].

- Programa i pravilnitsi za narodnite sredni uchilishta* (realni uchilishta, mazhki i devicheski gimnazii i pedagogicheski uchilishta). (1925). Sofia: Darzh. печ. [*Програма и правилници за народните средни училища* (реални училища, мъжки и девически гимназии и педагогически училища). (1925). София: Държ. печ.].
- Protohristova, K. (2003). *Zapadnoevropeyska literatura: Sapostav. nablyudeniya, tezisi, idei*. Plovdiv: Letera. [Протохристова, К. (2003). *Западноевропейска литература: Съпостав. наблюдения, тезиси, идеи*. Пловдив: Летера].
- Parvi spisak na odobrenite knigi za uchenicheski biblioteki pri srednite i spetsialni uchilishta. (1897). (ss. 1 – 16). In: *Uchil. Pregl.*, № 4. [Първи списък на одобрените книги за ученически библиотеки при средните и специалните училища. (1897). (с. 1 – 16). В: *Учил. прегл.*, № 4].
- Rabinovich, P. Dzh. (1991). *Zavartaneto na staklenia klyuch: populyarnata beletristika kato strategiya na chetene*. (ss. 243 – 259). In: *Lit. misal*, № 5 – 6, [Рабинович, П. Дж. (1991). *Завъртането на стъкления ключ: популярната белетристика като стратегия на четене*. (с. 243 – 259). В: *Лит. мисъл*, № 5 – 6].
- Radev, I. (1993) Predgovor. In: *Almanah XI klas: Balg. lit. – literaturoznanie, ez., stil, metodika*. V. Tarnovo : Slovo. [Радев, И. (1993). Предговор. В: *Алманах XI клас: Бълг. лит. – литературознание, ез., стил*. В. Търново: Слово]
- Rasheva-Merdzhanova, Y. (2011) *Ekspertnata kompetentnost na uchitelya v kompleksnata ekspertiza na uchilishtnia uchebnik*. (s.s. 11 – 12). In: *God. na SU Sv. Kliment Ohridski. Fak. po Pedagogika, kn. Pedagogika*, T. 103. [Рашева-Мерджанова, Я. (2011). *Експертната компетентност на учителя в комплексната експертиза на училищния учебник*. (с. 11 – 12). В: *Год. на СУ „Св. Климент Охридски“*. Фак. по педагогика, кн. Педагогика, Т. 103].

DEFINING THE CONCEPT OF EDUCATIONAL AIDS OF LITERARY CLASSICS

Abstract. The educational aids of literary classics are a specific publishing product with its own vision, history and typological features, distinguishing it from other related to them study books. A socially significant publishing segment, which receives more attention from the state. Publications with an institutional character, complex in their terms of design, structure, composition and function. Interesting and distinctive publishing products that do not fit into traditional typology schemes, that rank among the leaders in the publishing industry by number of titles and

drawings and occupy one of the main places in the securing of the modern literature education. This allows us to talk about them as an independent publishing niche with an important role in raising the level of literary culture and education in society.

In the present text we will try to reveal the multidimensional content of an almost unexplained publishing phenomenon in our country. It should be noted that, despite their long-standing historical presence and their important place in the publishing practice and the book market, educational aids of literary classics have not been a subject of a complete typological, historical-cultural and publishing analysis. In the text here we prove the essence and uniqueness of the educational aids of literary classics and classify them as: a type of study book which complements and expands the textbook and is in line with the study program. A publication that aims to cover everything from Bulgarian and foreign literature, which is studied in the secondary school. An auxiliary publishing product from which it is expected to create an opportunity for enhancing student's literary education. A specific publishing product, independent within the publishing tradition and practice. Hybrid type, distinguished by its own approach by structuring the text and selecting paratexts. Publications that have become a particular segment in both academic and literary book publishing. Successful publishing projects that we consider to be an independent publishing phenomenon with an important role in the literary education.

✉ **Dr. Malina Dimitrova**

Head of Department "Coordination and Public Relations"
Sofia University Library „St. Kliment Ohridski”
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
Sofia, Bulgaria
E-mail: malinapd@libsu.uni-sofia.bg